
Хроніка

VIII Добровська конференція з наукознавства та історії науки (Добровські читання, присвячені 90-річному ювілею Національної академії наук України)

У березні 2008 року відбулася чергова Восьма наукова конференція Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М.Доброва НАН України — традиційні щорічні Добровські читання, на яких науковці Центру підводять підсумки своєї роботи за минулий рік, обговорюють найбільш актуальні проблеми, що на них збираються зосередити свої зусилля в найближчому майбутньому. У ювілейний для Національної академії наук України рік Добровські читання були присвячені 90-річчю академії, що знайшло своє відображення в тематиці заслуханих і обговорених доповідей.

Пленарному засіданню, яке відбулося 12 березня, передували семінари відділів Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М.Доброва НАН України, що проводились в рамках Добровських читань.

У рамках проведення Добровських читань 2008 року на науковому семінарі відділу системних досліджень науково-технічного потенціалу було представлено 16 наукових доповідей, які віддзеркалюють основні напрямки науково-дослідницької роботи співробітників та аспірантів відділу. Тематика наукових доповідей містила наступні блоки:

- ❖ аналіз та оцінки потенціалу академічної та галузевої науки (Єгоров, Булкін, Лузан, Чехун, Вашуленко і Гончарова);
- ❖ дослідження вищої освіти та підготовки кадрів вищої кваліфікації (Лобанова, Тарнавський і Бодунов);
- ❖ міжнародне науково-технічне співробітництво та інтеграція у світовий науковий простір (Кавуненко і Мартиненко);
- ❖ інноваційна діяльність та підприємництво (Грига, Ісакова і Шестакова);
- ❖ інформаційні технології та наукометричні методи (Левченко і Хоревін);
- ❖ наука та екологічний розвиток (Заєць).

Дві з найбільш цікавих доповідей було рекомендовано до слухання на пленарному засіданні, а саме результати фундаментальних досліджень

д-ра екон. наук Єгорова І.Ю. „Роль неуніверситетського сектору науки в наукових системах розвинутих країн” та канд. екон. наук Булкіна І.О. „Особливості структурної динаміки міжсекторіальних фінансових потоків у науковій системі України”.

Доповідь Єгорова І.Ю., яка містить ґрунтовні аргументи на захист точки зору автора, є своєрідною відповіддю прихильникам розформування академії наук і зосередити фундаментальні дослідження у вузах. Конкретними прикладами автор доводить, що всупереч загальнопоширеним поглядам у розвинутих країнах світу значна частина фундаментальних досліджень зосереджена поза вузами. У різних країнах світу наукові системи створювалися за декількома відмінними схемами, і на даний час просто з метою уніфікації їх ніхто не збирається ламати. У всіх постсоціалістичних країнах (Польщі, Угорщині, Чехії, Словаччині, Словенії) академії наук (і академічні інститути), що активно реформуються, були збережені, а останніми роками, судячи з наявної статистики, досить успішно розвиваються, хоча в цих державах академії займають більш скромне місце, ніж в Україні.

У доповіді Лузан Г.С. і Лузан К.О. „Сучасний стан, проблеми та перспективи Української академії аграрних наук: оцінки експертів” було представлено результати аналізу інтерв'ю, проведених з експертами з вищого керівного складу Української академії аграрних наук, щодо сучасних проблем академії та перспектив її подальшого розвитку. До групи експертів увійшли академіки-секретарі відділень та директори інститутів УААН. На основі запропонованих експертами варіантів авторами визначено можливі шляхи вирішення основних проблем академії та підвищення ефективності її функціонування.

Проблемам оцінювання в сфері науки та інновацій присвятив свою доповідь „Особливості застосування комплексних показників науково-технічного та інноваційного розвитку в практиці прийняття управлінських рішень на прикладі

Загального інноваційного індексу (ЗІІ)” аспірант Чехун В.О. У доповіді було розглянуто принцип побудови ЗІІ, прокоментовано особливості інтерпретації окремих простих показників, що входять до його складу, та запропоновано альтернативний варіант розрахунку ЗІІ. Вказано на переваги та недоліки застосування комплексних показників взагалі та ЗІІ зокрема при прийнятті управлінських рішень.

Аспірант Вашуленко О. С. у доповіді „Рівень оплати праці в науковій сфері України: сучасні тенденції” проаналізувала сучасні тенденції щодо оплати праці в науковій сфері та вплив цього фактору на ефективність науки. Науковий співробітник Гончарова Т.В. розповіла про дослідження галузевої науки України та проаналізувала тенденції її розвитку за останні роки.

У доповіді канд. екон. наук Лобанової Л.С. „Академічна культура і системи організації підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації в контексті Болонського процесу” були розглянуті окремі аспекти академічної (дослідницької) культури, які віддзеркалюють особливості еволюції системи організації підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, активний розвиток яких в ході Болонського процесу сприятиме створенню в Європі єдиного освітнього і наукового простору. Аспіранти Гарнавський О.А. і Бодунов Є.Р. розповіли про впровадження системи ECTS (Європейська система трансферу та накопичення кредитів) у країнах ЕС та обговорили питання адаптації системи до застосування у вищих навчальних закладах України.

Канд. екон. наук Кавунович Л.П. зробила доповідь про розвиток міжнародного науково-технологічного співробітництва науковців НАНУ за період 1989—2007 рр. Автором доповіді було виявлено особливості та етапи розвитку міжнародного науково-технологічного співробітництва, визначено проблеми та запропоновано пропозиції щодо їх вирішення. Аспірант Мартиненко І. проаналізувала джерела інформації, за якими можна дослідити міжнародну науково-технологічну співпрацю науковців України.

У доповіді канд. екон. наук Ісакової Н.Б. „Розвиток досліджень малого бізнесу та підприємництва в Україні у 1998—2006 роках” йшлося про деякі специфічні риси формування та розвитку наукового напрямку. Було зазначено, що в Україні за останні роки накопичений багатий дослідницький матеріал, який дозволяє провести наукознавчий аналіз з метою узагальнити досягнення даного наукового напрямку, виявити секторальну (відомчу), регіональну і тематичну структуру „корпусу” виконавців наукових робіт. Автором був проведений аналіз дисертаційних досліджень кандидатських і докторських робіт, успішно захищених в Україні, з використанням електронного фонду Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського НАН України, в якому зібрані інформаційні документи з 1998 р.

Таким чином, була сформована база авторефератів дисертаційних досліджень з 1998 по 2007 рік за ключовими словами: „малі підприємства”, „мале підприємництво”, „малий бізнес”, „підприємництво”. Загальне число дисертацій, авторефератів яких містили вищезгадані ключові слова, склало 168 одиниць. Інформація сформованої бази даних була оброблена для отримання кількісних характеристик. Крім того, був проведений якісний (змістовний) аналіз за такими ознаками, як наукова новизна, використана література, мета і задачі, об’єкт і предмет дослідження, посилання та основні опубліковані праці дисертантів.

Канд. екон. наук Грига В.Ю. доповів про використання результатів наукових досліджень у промисловості України. Автором було проаналізовано динаміку даних щодо використання винаходів в економіці України, динаміку патентно-ліцензійної активності; показано, що установи освіти та науково-дослідні організації є основним джерелом нових патентів в Україні та основним ліцензіаром, що обумовлює необхідність інтенсифікації взаємозв’язків промисловості з вітчизняною наукою. Аспірант Шестакова О. доповіла результати огляду наукової літератури щодо можливостей удосконалення процесу впровадження та комерціалізації інновацій, в тому числі у несприятливих умовах сучасного розвитку економіки України.

Доповідь канд. мед. наук Хоревіна В.І. „Наукові журнали України як індикатор розвитку національних наукових систем” була присвячена проблемам використання наукометричних методів для оцінки стану розвитку окремих дисциплін та наукових напрямків. Актуальні питання впливу нових інформаційних технологій на зміни в проведенні наукових досліджень було розкрито у доповіді наукового співробітника Левченко О.Г. У доповіді „Методологічні аспекти обґрунтування науково-технічної політики в контексті проблем екостійкого розвитку” канд. екон. наук Заєць Р.В. поділився із колегами своєю занепокоєністю з приводу того, що науково-технічна політика в Україні формується без врахування сучасних тенденцій екостійкого розвитку.

На об’єднаному семінарі відділу проблем інноваційного розвитку економіки та міжгалузевої лабораторії проблем формування та реалізації науково-технічної політики виступили: науковий співробітник, канд. екон. наук Кот О.В. з доповіддю „Регіональна інноваційна стратегія як фактор підвищення конкурентоспроможності національної економіки”; провідний інженер ВАТ „Укртелеком”, канд. екон. наук Попович З.О. — „Проблеми прогнозування науково-технологічного розвитку ВАТ „Укртелеком”; молодший науковий співробітник Червінська Т.М. — „Особливості розвитку кадрового потенціалу сільськогосподарської науки”; аспірант Соковитий О.В. — „Проблеми та перспективи розвитку франчайзингу в Україні”; аспірант Мойсеєнко Ю.В. — „Система апробації дисертаційних поло-

жень з інноваційних проблем в європейських інституціях”; старший науковий співробітник, канд. техн. наук Денисюк В.А. — „Сучасні напрями використання та впровадження наукових результатів досліджень та розробок”; старший науковий співробітник, канд. іст. наук Артемова В.Я. — „Напрями науково-технічного забезпечення енергозбереження в Україні”.

На семінарі відділу історії науки виступили: старший науковий співробітник, канд. іст. наук Гармасар В.Г. з доповіддю „Екологічні дослідження вчених НАН України в першій половині ХХ століття”; докторантка, канд. іст. наук Романець О.В. — „Трансформація підходів до викладання генетики в Україні в ХХ столітті”; молодший науковий співробітник Костюк Г.Г. — „К истории становления экологической физиологии растений в Украине”; провідний науковий співробітник, д-р мед. наук, проф. ДуPLENKO Ю.К. — „Ставлення до біоетики в Україні (аналіз анкетного опитування)”; молодший науковий співробітник, канд. іст. наук Колтачихіна О.Ю. — „Космологія: предмет, задачі, методи та періодизація”; науковий співробітник, канд. іст. наук Луговський О.Г. — „Інформаційна забезпеченість наукових розробок учених-природознавців АН УРСР в 20 — 30-х роках ХХ ст.”; аспірант Кілючицька Т.В. — „Внесок М.М. Боголюбова в розвиток нелінійної механіки”; докторант, канд. іст. наук Сергієнко С.С. — „До історії українського вулика”; докторант, науковий співробітник, канд. іст. наук Гамалія В.М. — „Іван Львович Сербінов (1872—1925)”.

На семінарі відділу соціології та методології науки виступили: зав. відділу, д-р філос. наук, проф. Онопрієнко В.І. з доповіддю „Академия наук как полигон науковедческих исследований”; старший науковий співробітник, канд. іст. наук Щербань Т.О. — „Дві моделі Української академії наук в період її заснування”; провідний інженер Єременко Л.І. — „Проблемы реформирования системы высшего образования Украины в контексте Болонского процесса”; аспірант Живага О.В. — „Шляхи реалізації в Україні завдань Болонського процесу”; старший науковий співробітник, канд. іст. наук Бессалова Т.В. — „Возможности и перспективы развития дистанционного образования в Украине”; провідний науковий співробітник, д-р філос. наук Рижко Л.В. — „Легітимізація науки в знанневому суспільстві: гносеологічні; праксеологічні; соціально-культурні проблеми”.

На семінарі відділу проблем діяльності та стратегії розвитку НАН України виступили: старший науковий співробітник, канд. хім. наук Авліова І.М. з доповіддю „Внесок вчених НАНУ у вирішення проблем переходу України до сталого розвитку (довідково-інформаційний аспект)”; старший науковий співробітник, канд. хім. наук

Віденіна Н.Г. — „Бібліометричний та вебометричний аналіз внеску НАН України у вітчизняний і світові дослідження Антарктики (1997—2006)”; науковий співробітник Лобунець Л.Г. — „Деякі результати кількісної оцінки досліджень установ ВФТПЕ НАН України”; старший науковий співробітник, канд. хім. наук Рибачук В.П. — „Наукометричний аналіз проблем співробітництва наукових установ і вищих навчальних закладів”; науковий співробітник Смирнова Т.М. — „Підготовка кадрів вищої кваліфікації в галузі енергетики, зокрема з міждисциплінарних актуальних проблем”; науковий співробітник Головащенко Л.Р., Хоменко Л.Р. — „Висвітлення проблеми науки у ЗМІ (2003 — 2006 рр.)”.

На пленарному засіданні були заслухані доповіді директора ЦДПН ім. Г.М. Доброва НАН України, доктора економічних наук, професора Маліцького Б. А. „Основні підсумки роботи Центру за 2007 рік та задачі на найближчу перспективу”; завідувача відділу історії науки і техніки, доктора фізико-математичних наук, професора Храмова Ю.О. „90-річчя НАН України: нові історичні факти”; завідувача міжгалузевої лабораторії МОН і НАН України з проблем формування та реалізації науково-технічної політики України, доктора економічних наук Поповича О.С. „Особливості розвитку наукового потенціалу НАН України в 60—80-ті роки”; заступника директора з наукової роботи, кандидата економічних наук Кавуненко Л.П. „Міжнародне співробітництво НАН України”; завідувача відділу методології і соціології науки доктора філософських наук, професора Онопрієнка В.І. „Академія наук як полігон наукознавчих досліджень”; завідувача відділу проблем діяльності та стратегії розвитку НАН України кандидата технічних наук Грачева О.О. „Історичні тенденції та перспективи підвищення внеску НАН України в реалізацію стратегії сталого розвитку України”; завідувача відділу системних досліджень науково-технологічного потенціалу доктора економічних наук Єгорова І.Ю. „Світові моделі організації науки: міфи та реальність”; директора Центру практичної інформатики НАН України, кандидата технічних наук Платонова О.Д., „Перспективні можливості інформатизації науково-організаційної і координаційної діяльності в НАН України”; виконуючого обов’язки вченого секретаря ЦДПН, кандидата філософських наук Онопрієнка М.В. „Впровадження інформаційних технологій як засіб підвищення ефективності досліджень і науково-організаційної роботи Центру”; заступника директора з наукової роботи доктора економічних наук Соловійова В.П. „Про план робіт Центру з відзначення 90-річчя НАН України”.

Ісакова Н.Б., Червінська Т.М.